

prof. dr hab. Grzegorz Rydlewski
Wydział Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski

Pro Memoria
PANDEMIA I FALA ZAKAŻEŃ KORONAWIRUSEM
W PRESPEKTYWIE WYZWAŃ SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH
Roboczy i uzupełniany na bieżąco zbiór tez i obserwacji
(stan z 25.03.2020 r.)

1. Koronawirus jako wszechobecny i niewidzialny globalny agresor zmieniający świat

Widoczna **nowa cezura dziejowa** oddzielająca świat przed i po kryzysie. Oczywiście powiązania ze sferą polityki. Czas zmiany systemowej w obszarze decydowania politycznego. Nowe warunki prowadzenia aktywności społecznej, politycznej i gospodarczej.

Perspektywa licznych strategicznych zamknięć i otwarć. **Wyjątkowa okazja do odrzucenia starych (obecnie często zamrożonych) rozwiązań** przez rozwiązania nowe blokowane przez siłę zwolenników dążenia do trwania starego.

Nieunikniona rewizja w podejściu do budowania rezerwowych rozwiązań alternatywnych. Konieczność wyciągnięcia wniosków z przyczyn porażki globalnego systemu monitorowania i ostrzegania przed zagrożeniami.

Czas alertu dla specjalistów od wyprowadzania poszczególnych ludzi i grup społecznych z traumy oraz od programów naprawczych instytucji i systemów.

Okres sprawdzenia użyteczności badań naukowych w dziedzinach istotnych w kontekście walki z epidemią i jej skutkami.

2. Sfera strategicznych wyzwań geopolitycznych i politycznych

Zmiana struktury strategicznych wyzwań i znaczenia poszczególnych z tych wyzwań w zbiorowej narracji – sprawy klimatu, kryzysu demograficznego, imigrantów i gwarancji praworządności schodzą na dalszy plan. Niebezpieczeństwo pogorszenia biegu tych spraw.

Wzmocnienie pozycji państwa jako podstawowej struktury bilansowania i realizacji polityki. Powrót znaczenia polityki uprawianej przy pomocy granic państwowych i granic regionów.

Napięcia w procesie globalizacji – z jednej strony potwierdzenie, że we współczesnym świecie nie da się działać w pojedynkę, z drugiej strony silnie zarysowana konieczność różnicowania interesów własnych i wspólnych przez państwa. Wyraźniej widoczne zagrożenia związane z globalnymi sieciami zależności.

Trudniejsza integracja europejska – interesy wspólne pod presją dających o sobie znać z rosnącą mocą interesów partykularnych. Nowy rachunek solidarności ponadnarodowej i odrębności państwowej. Sprzyjająca sytuacja dla wzmocnienia systemowej krytyki Unii Europejskiej. Zasadnicze tąpnięcie w okresie budowania budżetu na nową perspektywę budżetową UE, nieuniknione przebudowanie priorytetów przyszłego budżetu UE. Nowe

otoczenie dla budowania infrastruktury odejścia Wielkiej Brytanii z UE. Obozy migrantów w Grecji miejscem nieuniknionej infekcji na dużą skalę.

Nieco oddechu dla rządu polskiego w UE w sprawach ochrony środowiska (węgiel) i sądownictwa. Niebezpieczeństwo potraktowania tego jako końca problemów.

Zarysowanie się napięć między Polską i krajami bałtyckimi na tle zamkniętej granicy. **Potwierdzenie znaczenia szybkiego przepływu informacji** między sojusznikami nawet w sytuacji nagłej.

Granice państwowe. Pojawienie się w ostrej odsłonie zjawiska nieznanego młodemu pokoleniu: zamkniętych i szczelnie chronionych granic państwowych w Europie. Ważny przyczynik do bilansowania znaczenia utrzymania integracji europejskiej.

Nowe rozdanie w grze politycznej w świecie. Pomoc materialna, sprzętowa i kadrowa dla państw znajdujących się w sprawach epidemii w najtrudniejszej sytuacji przedmiotem przemyślanej gry politycznej innych państw (wojskowi lekarze z Rosji we Włoszech, ruchy amerykańskie w relacji do Iranu). Chińska kontrofensywa ukierunkowana na wpisanie do świadomości ludzi wizerunku państwa gotowego pomóc innym w walce z SARS-CoV-2. Umacnianie się napięć chińsko-amerykańskich (m.in. na tle określenia „chiński wirus”). Prezydent Putin na szlaku zmian konstytucji przedłużających swoje rządy przy mniejszych możliwościach działania grup opozycyjnych – polityka maksymalnego blokowania informacji o stanie epidemii w Rosji do referendum zaplanowanego na kwiecień. Ćwiczenie powrotu w Rosji do radzieckiej zasady: nie ma katastrofy tak długo, jak długo kierownictwo nie pozwoli opublikować informacji TASS w tej sprawie. Nie tylko rosyjski problem z uroczystościami rocznicy końca wojny. Wzrost poziomu nieprzewidywalności w zachowaniach prezydenta USA w warunkach kryzysu i w obliczu zbliżających się wyborów (*jestem prezydentem stanu wojny*).

Spór o rolę państwa w kryzysie. Wzmocnienie znaczenia pytań w sprawie roli i obowiązków państwa w sytuacji kryzysu: kogo chronić w pierwszej kolejności, kogo i w jakim zakresie oraz na jakich zasadach wciągnąć w pokrywanie kosztów kryzysu? Wzmocnienie się różnic zdań w sprawie potrzeby preferowania pomocy najuboższym a utrzymaniem warunków funkcjonowania tych, którzy mogą tworzyć produkt dodany.

3. Obszar decydowania politycznego

Systemowa zmiana warunków uprawiania polityki i próby wygrania kryzysu. Intensywne wykorzystywanie przez rządzących zasobów władzy. Widoczna aktywność rządu podporządkowana optymalizacji odpowiedzi na przewodnie pytanie: Jak zmobilizować poparcie dla prowadzonej polityki? Tradycyjne pytania w nowej odsłonie – jak zagospodarować lęki?, jak wykorzystać koncentrację uwagi opinii społecznej do przeprowadzenia operacji niepopularnych?, jak osłabić swoje wcześniejsze obietnice i jak ukryć swoje błędy szacunków ekonomicznych przez wpisanie ich w skutki kryzysu pandemii?, jak wzmocnić przekonanie, że władza jest we właściwych rękach, przywództwo jest właściwie realizowane, a opozycja potrafi tylko lamentować?, jak narzucić i uzasadnić swój kalendarz polityczny podporządkowany partykularnej kalkulacji politycznej (opartej – co już wyraźnie widać – na założeniu, że skutki obecnego kryzysu będą po wakacjach znaczące, a tym samym i wynik A. Duda może być wówczas gorszy)?

Kryzys epidemii jako przedmiot gry politycznej w kraju. Intensywne wdrażanie narracji władz, w której prezydent A. Duda to dobry gospodarz, a premier Morawiecki to doskonały szef sztabu walki o przywrócenie normalności. Wyraźna intencja wygrania kryzysu epidemii w tym szczególnym lęku i oczekiwania sprawności przez rządzących.

Obiektywnie trudna sytuacja A. Dudy zawieszona między oskarżeniami o nadaktywność ukierunkowaną na zdobycie poparcia społecznego i zarzutami w sprawie braku aktywności w sprawach walki z wirusem. Widoczne współdziałanie w budowaniu swoich wizerunków przez prezydenta i premiera. Przetasowania w aktywności medialnej poszczególnych polityków obozu rządowego. Wyraźna gra medialna dobrze sprzedającym się ministrem Szumowskim. Ścisła reglamentacja w zakresie udzielania „karty mikrofonowej” w obozie władzy. W kontaktach społecznych polityka trzech tenorów: prezydent A. Duda, premier M. Morawiecki, minister Ł. Szumowski. Znaki zapytania w sprawie utraty przez J. Kaczyńskiego kontaktu z istniejącą rzeczywistością. Oddalająca od świata rzeczywistego żądza utrzymania władzy w tle narracji o braku przesłanek odłożenia terminów wyborów kontrastującej nawet z decyzjami w Watykanie zmierzającymi do awaryjnego przeniesienia uroczystości Wielkiego Tygodnia na wrzesień. J. Kaczyński wobec osobistego dylematu sposobu odnotowania rocznicy katastrofy smoleńskiej. Nieuniknione różnicowanie obozu władzy. Widoczne próby podkreślenia własnej podmiotowości ze strony J. Gowina (specjalisty w dyscyplinie: zjeść ciastko i równocześnie mieć ciastko). Podmioty sceny politycznej w etapie bilansowania potencjalnych strat materialnych związanych z odroczeniem wyborów prezydenckich, w które już zainwestowano środki nieraz pochodzące z kredytów.

Czas przyjazny dla wszystkich, którzy jeszcze niedawno byli przedmiotem publicznych rozliczeń (np. Prezes Banaś i inni) i spraw budzących krytykę (np. tożsamość programowa mediów publicznych).

Koncepcyjna nieobecność i reaktywność opozycji (może poza wypowiedziami M. Borowskiego). W obrazie zewnętrznym opozycja bardziej na etapie utrudniających działania niż ich intelektualnie kreujących w układzie strategicznym w sferze wartości, projekcji normatywnych, standardów i rozwiązań proceduralnych. Marnie wyglądające wizerunkowe zestawienie pracującej władzy i narzekającej opozycji. Władza szukająca poparcia w meldunkach z pola walki o sprzęt medyczny i sprowadzenie Polaków do kraju. Czołowa kandydatka opozycji widząca swoją rolę w informowaniu, że niezbędne staną się zmiany w budżecie. Brak koncepcji w sprawie wyborów prezydenckich wychodzących poza ogólne wezwanie do przeniesienia ich terminu. Sygnały na temat toczącej się wewnątrz niektórych środowisk opozycji gry w sprawie wykorzystania sytuacji do zmiany swojego kandydata w wyborach prezydenckich. Opozycja przedmiotem działań ograniczających swobodę jej działania przez pozorne konsultacje i sytuowanie wobec alternatywy: poprzeć projekty antykrzysowe rządu (niedoskonałe, ale jedyne, które są w grze) albo przedłużyć prace nad nimi, a tym samym wziąć odpowiedzialność za opóźnienia w uruchomieniu planu ratunkowego, w sytuacji, gdy czas staje się jednym z najbardziej deficytowych zasobów.

Zadanie przygotowywania już teraz planu działań po kryzysie. Czekające na zagospodarowanie, nawet we wstępnym zarysie, zadanie wyznaczenia kierunku rozmowy społecznej na temat Narodowego Programu Działań – Polska po kryzysie. W zasadzie tylko – jak zwykle w kategoriach filozoficznych – aktywny w tym przypadku J. Gowin: *trzeba przemyśleć Polskę na nowo*.

Oddalająca świat polityki od świata ludzi koncentracja na grze bieżącej. Odbudowa, po chwilowym osłabieniu koncepcji polityki budowanej na bazie podziałów „my” i „oni”. Schematyczna walka polityczna w sprawach rządowej tarczy antykrzysowej. Mechaniczne zagospodarowywanie przez podmioty opozycyjne aktywne na scenie politycznej zawodu licznych środowisk rozmiarami i zasadami wsparcia antykrzysowego programu rządowego. Związki zawodowe zmuszone do walki o utrzymanie swojej pozycji, która jest zagrożona pomysłem rozwiązań administracyjnych wprowadzanych bez uzgodnień i negocjacji.

Kluczowy w perspektywie politycznej spór w sprawie terminów wyborów prezydenckich sprowadzony do pytania o rachunek zysków i strat związanych z utrzymaniem terminu głosowania. **Coraz wyraźniej narzucona fałszywa narracja w sprawach wyborów**, w której możliwość przeprowadzenia wyborów to tylko problem bezpieczeństwa i logistyki samego głosowania. Tylko w odległym tle pytania o polityczną prawomocność i prawną dopuszczalność wyborów bez kampanii wyborczej, równych szans prezentacji kandydatów, spotkań z kandydatami, debat między samymi kandydatami. Zrównanie wyborów – święta demokracji z operacją logistyczną. Nowy wymiar walki politycznej w relacjach rządzących i opozycji.

Nieunikniona konieczność poszukiwania przez kierownictwo obozu rządowego nowej koncepcji budowania poparcia. Nieaktualność, w warunkach zmniejszania się zasobów możliwych do uruchomienia, dotychczasowego modelu demokracji transakcyjnej opartego na relacji: poparcie za dodatkowe świadczenia finansowe. Prawdopodobny powrót do intensywnego szukania wroga i koncentracji uwagi na różnorodnych rozliczeniach przeszłości. Prawdopodobne eksponowanie oczywistej potrzeby kontynuacji i poparcia ekipy władzy w związku z kryzysem. Kontra ze strony opozycji sytuowana jako postawa niegodziwa i nieprzyzwoita. Projekt PiS podwyżki płacy minimalnej pomysłem ze świata, który się skończył.

Gwałtowne przenoszenie walki politycznej do cyberprzestrzeni – przesłanka dalszego zaostrzenia języka politycznego w większym stopniu anonimowych lub działających przy wykorzystaniu fałszywej tożsamości aktorów politycznych. Memy, posty, wysyp fake newsów i komentarze w miejsce spotkań i wystąpień na wiecach. Coraz silniejszy lobbing polityczny w przestrzeni internetowej. Wzmocnienie polityki zarządzania lękiem.

4. Wyzwania finansowe, gospodarcze i społeczne

Konieczność systemowego przygotowania rozwiązań dotyczących realnej recesji gospodarczej. **Globalna infekcja gospodarcza.** Realna możliwość zakłócenia bezpieczeństwa systemu bankowego i załamanie się płynności rozliczeń finansowych.

Blokada procesów zaopatrzeniowych i produkcyjnych w systemach realizowanych w ramach zasady szczupłej gospodarki zapasami.

Masakra finansowa całych branż sięgająca daleko poza czas epidemii jako przesłanka systemowych zmian mapy aktywności gospodarczej. Potrzeba przygotowywania całościowych projekcji systemowych w finansach i gospodarce na czas po kryzysie. Strategiczne wyzwanie granic dopuszczalnego uzależnienia się w łańcuchu dostaw i kooperacji od partnerów zewnętrznych.

Skokowy spadek notowań złotego – trudny problem dla podmiotów gospodarczych i indywidualnych ludzi (m.in. kredyty walutowe i poziom cen towarów z importu). Niezbędna systemowa interwencja.

Nieznany w najnowszej historii **spadek dochodów podatkowych** w ujęciu kwotowym i procentowym. Nierealne utrzymanie poziomu deficytu finansów publicznych. Dobre czasy dla zwolenników ograniczenia reguł wydatkowych państwa. Pokusa myślenia o utrzymywaniu rozluźnienia standardów unijnego programu ostrożnościowego także dłużej po kryzysie.

Szybko **zbliżający się termin pierwszej miesięcznej zapaści** w bilansach finansów w licznych gospodarstwach domowych: często bez pensji, a nieraz z wypowiedzeniem stosunku pracy.

Realna **perspektywa pojawienia się dużej grupy bezrobotnych nowego typu**, tj. ludzi dotychczas aktywnych, często dobrze wykształconych i ustabilizowanych, zwykle

ze zobowiązaniami kredytowymi, wykluczonych w sposób nagły z miejsc pracy w następstwie bankructwa firm, w których pracowali lub które sami prowadzili.

5. Wyzwania w sferze wolności i praw człowieka oraz obywatela

Pokusa wykorzystania stanów zbliżonych do nadzwyczajnych w celu załatwiania porachunków z przeciwnikami politycznymi. Konieczność uporczywego monitorowania. Coraz bardziej **aktualne i niepokojące pytanie o dopuszczalne granice ograniczania praw i swobód konstytucyjnych w trybie pozaustawowym** i to nawet przy powołaniu się na ustawę (pytanie o dopuszczalne granice korzystania z ogólnej delegacji ustawowej). Sprawa niezmiernie ważna. Raz przekroczona granica to już nie granica.

Niepokojące sygnały w sprawie odejścia od dotychczasowych zasad obsady składów sędziowskich i właściwości sądów. Bliska perspektywa sporu związanego ze zmianą I prezesa Sądu Najwyższego.

Nasilanie się napięć między wolnością, prywatnością i bezpieczeństwem. Niby oczywiste elektroniczne monitorowanie przestrzegania izolacji przez osoby z podejrzeniem infekcją wirusową sięgnięciem po wzory rozwiązań nadzoru elektronicznego znane w państwach niedemokratycznych.

Niesprzyjające warunki dla organizacji protestów i oporu w sprawach praw i wolności.

Sprawy dewastacji sądownictwa poza zainteresowaniem medialnym. Pośrednie wzmocnienie pozycji zwolenników tezy, że kryzys w wymiarze sprawiedliwości to produkt medialny a nie problem realny.

6. Wyzwania w ramach systemu ochrony zdrowia

Zapaść w obszarach w służbie zdrowia innych niż walka z epidemią. Pilna konieczność wdrożenia równoległego działania systemowego dotyczącego zachowania zdolności finansowych, sprzętowych, logistycznych i kadrowych działania służby zdrowia w obszarach innych niż epidemia, szczególnie w zakresie pilnych operacji ratujących życie i zdrowie. Realne zagrożenie związane z brakiem rezerw w banku krwi. Problemy z porodami i dializami. Zbliżający się stan wyczerpania dziesiątkowanych przez zakażenia zasobów kadrowych służby zdrowia aktywnych w sprawach walki z wirusem. Obraz rozmiarów infekcji limitowany przez liczbę wykonywanych testów – nieunikniony wzrost liczby osób objętych wraz ze zwiększeniem liczby testów. Niepokojąca perspektywa lawinowego wzrostu pacjentów wymagających pomocy z powodu infekcji.

7. Sfera systemu organów władzy

Władza wykonawcza w natarciu. Perspektywa dalszego znacznego wzmocnienia pozycji państwowej władzy wykonawczej szczebla centralnego w systemie władzy. Rządzenie rozporządzeniami na granicy ingerencji w materię ustaw.

Większe przyzwolenie społeczne dla prób mechanicznego przeprowadzania przez proces legislacyjny inicjatyw rządowych.

Mniej miejsca na rozważania o wartościach. Wzrost przyzwolenia społecznego na działania skuteczne nawet kosztem praworządności. Rozmowa o wartościach wypierana przez

potrzeby egzystencjalne. Konieczność uporczywego podtrzymywania wątku aksjologicznego w narracji publicznej.

8. Wyzwanie technologiczne i związane z komunikacją społeczną

Gwałtowne obciążenie sieci internetowej. Niebezpieczeństwo spowolnienia i okresowego blokowania komunikacji elektronicznej. Dodatkowe zadania dla operatorów.

Wzmocnienie pozycji przetargowej zwolenników strategii przyspieszenia informatyzacji państwa. Wyraźnie widoczne ograniczenia wynikające z braków w zakresie szerokopasmowych łączy internetowych.

Dodatkowe uwarunkowania sytuacyjne w procesie rozwoju technologii 5G w okresie kontraktowania rozwiązań systemowych.

Postępujące uzależnienie od komunikacji internetowej. Korporacje mediów społecznościowych uwolnione przejściowo od potrzeby walki z koncepcjami dekoncentracji. Wzrastające uzależnienie świata, w tym także w jego sferze publicznej, od polityki globalnych komercyjnych korporacji komunikacji internetowej. Potwierdzenie znaczenia łączności internetowej w procesie odbywającej się w czasie rzeczywistym, interaktywnej, masowej komunikacji zindywidualizowanej ponad granicami państw i regionów. Dodatkowe potwierdzenie znaczenia komunikacji internetowej w takich obszarach jak: gwarancje przejrzystości, mechanizmy upowszechniania dobrych praktyk, wychwytywanie zagrożeń i możliwość uczenia się na błędach innych.

Mniej środków z reklam. Wzmocnienie zmian strumieni zasilania środkami z reklam między mediami przyjaznymi rządzącym – tu nadal możliwe ogłoszenia strategicznych spółek z udziałem Skarbu Państwa i pozostałymi mediami – te ostatnio zasilane przez firmy, które teraz ograniczą w pierwszej kolejności wydatki reklamowe.

9. Wyzwania proceduralne w sferze publicznej

Konieczność wyjścia z impasu wynikającego z biegu różnych (nieraz bezpośrednio zapisanych w ustawach) terminów administracyjnych i sądowych o fundamentalnym znaczeniu dla stosunków administracyjnych i prawnych w sytuacji niedrożności normalnych kanałów komunikacji. **Niebezpieczeństwo zapaści proceduralnej sfery publicznej** oraz relacji między państwem i innymi podmiotami, a także wzajemnych relacji między podmiotami niepaństwowymi. Trudne do oszacowania następstwa w sferze stosunków prawnych i własnościowych.

10. Wyzwania kulturowe

Nieuniknione **trudności w zagwarantowaniu zachowań wykluczających lub ograniczających bezpośrednio kontakty** międzyludzkie i zbiorowe praktyki religijne w okresie Wielkanocy. Święta a rodzinne zgromadzenia. Trudny problem zgromadzeń przy okazji pogrzebu. Konieczność odłożenia uroczystości ślubnych.

11. Wyzwania psychologiczne

Skutki sytuacji traumatycznej. Narastanie stresu związanego z nasileniem się niepewności i lęku. Destrukcyjne oddziaływanie w sferze psychicznej konsekwencji realnych zagrożeń egzystencjalnych.

Trauma wykluczenia społecznego w sferze komunikacji elektronicznej u liczącej się części społeczeństwa.

Ukrywanie choroby. Napięcia psychologiczne związane z pozostawaniem w stanie przedłużającej się izolacji domowej. Częste próby ucieczki przed restrykcyjnymi ograniczeniami izolacji zaatakowanych wirusem przez ukrywanie podejrzeń w sprawie możliwości zainfekowania koronawirusem – uboczny efekt równoległych informacji o restrykcyjnych zasadach izolacji, ograniczeniach w świadczeniach finansowych w czasie izolacji oraz zwykle łagodnym przebiegu choroby.

Nasilanie się objawów chorób współwystępujących, w tym różnego rodzaju stanów depresyjnych, przy słabszej ich obsłudze przez służbę zdrowia skoncentrowaną na epidemii.

Napięcia w licznych rodzinach, które nie są emocjonalnie przygotowane, aby przebywać nieustannie razem w jednym mieszkaniu.

Wzrost zapotrzebowania na kontynuację, proste odpowiedzi i silną oraz skuteczną władzę. Mniej miejsca na deliberację. Traktowanie zmian – też zmian politycznych – jako nowego źródła niepewności – wzrost tendencji zachowawczych.

Niebezpieczeństwo wzmocnienia populizmu – w żądaniach i w wartościowaniu aktywności władz.

Dobra pogoda dla zwolenników teorii spiskowych, najlepiej z udziałem obcych (tych „onych”).

12. Rozwijanie aktywności, zatrudnienia i edukacji w ramach mechanizmów zdalnych

Przyspieszone wypracowywanie zasad i procedur przenoszenia licznych działań do świata online.

Wzmocnienie w środkach masowej komunikacji pozycji form elektronicznych kosztem form „papierowych”.

Przyspieszone tworzenie systemów awaryjnego funkcjonowania przy pomocy łączy elektronicznych.

Rozwój e-learningu i innych form nauczania zdalnego.

13. Czas globalnej próby dla e-administracji

Testowanie w praktyce przyjętych rozwiązań. Wzmocnienie projektów rozbudowy systemów. Konieczność wdrażania procedur ewaluacji.

Poprawa sytuacji zwolenników cyfryzacji sfery publicznej w przyszłych przetargach budżetowych.

14. Weryfikacja systemów zarządzania kryzysowego

Potwierdzenie strategicznego znaczenia zdolności zarządzania kryzysowego na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnot społecznych oraz instytucji publicznych i komercyjnych.

Silne i słabe strony zarządzania kryzysowego. Wyraźnie widoczne napięcia koordynacyjne na poziomie kierowania i poziomie operacyjnym. Mizerna aktywność Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (ocena aktualna w skali porównawczej mimo też oświadczenia dyrektora RCB). Widoczna nieaktywność w systemie zarządzania kryzysowego ministra właściwego w zakresie spraw wewnętrznych – organu nominalnie kluczowego w systemie zarządzania kryzysowego.

Uzależnienie polityczne decyzji w sprawach stanu nadzwyczajnego. Potwierdzenie reguły, że decyzja o uruchomieniu stanu nadzwyczajnego znajduje się w rękach organów państwowej władzy wykonawczej i jest uwarunkowana kalkulacjami o charakterze politycznym.

15. Znaczący impuls do doskonalenia mechanizmów niezaprzeczalnej identyfikacji personalnej online

Przyspieszone **upowszechnienie profilu zaufanego.** Konieczność wzmocnienia mechanizmów monitorowania bezpieczeństwa tej sfery systemu informatycznego.

16. Przyspieszona edukacja w sprawach interaktywnego komunikowania się w ramach łączy elektronicznych

Szansa podniesienia kompetencji społecznych w zakresie zdolności dotyczących komunikacji elektronicznej. Potrzeba cyklu przystępnych programów w telewizji dotyczących sposobu wejścia do społeczności online przez ludzi nieaktywnych w internecie.

17. Konieczność wzmocnienia zdolności rządzenia w środowisku fałszywych informacji

Wzmógł się wysyp fałszywych informacji groźnych dla funkcjonowania wspólnot, instytucji i poszczególnych ludzi. Kształtowanie się sytuacji, w której nie można mieć pewności w sprawie prawdy i fałszu w przestrzeni informacyjnej. **Wzmocnienie przesłanek kształtowania się świata równoległych prawd.** Konieczność monitorowania i aktywnego przeciwdziałania.

Wpisanie problematyki epidemii do agendy przedmiotowej manipulacji internetowej, w tym manipulacji w relacjach między państwami. Potrzeba szybkiego przeciwdziałania fałszywym informacjom. Koronawirus już obecnie przedmiotem operacji znanych z wojny psychologicznej.

18. Czas narastania refleksji w sprawie e-demokracji

Nowy klimat dla rozważań dotyczących elektronicznych procedur wyborczych. **Wzmocnienie przenoszenia się kampanii politycznych do mediów społecznościowych.** Wzrost zainteresowania decydowaniem elektronicznym przez organy kolegialne. Koszty zaniechań w zakresie poszukiwań sposobów włączenia mechanizmów zdalnego decydowania publicznego.

19. Dobry czas dla elektronicznych przestępców

Nowa kategoria przestępstw związanych z epidemią. Narastanie fali fałszerstw zmierzających do wyłudzenia środków przez sprowokowanie określonego zachowania w internecie. Potrzeba alertu w systemie ochrony komunikacji elektronicznej.

20. POTWIERDZENIE ZNACZENIA NAJWAŻNIEJSZYCH ZDOLNOŚCI W PERSPEKTYWIE POLITYCZNEJ:

- *zdolność **pozyskiwania informacji i zarządzania nimi** w czasie rzeczywistym;
- *zdolność dokonywania rozstrzygnięć i **uzgodnień programowych** na skali czasu i w układzie działów administracji oraz w układzie wielopoziomowym;
- *zdolność **zarządzania napięciami i kryzysem** oraz wpisania sytuacji kryzysowej do narzędzi wzmacniających siłę i pozycję danego podmiotu polityki;
- *zdolność wzmacniania **synergii wewnętrznej** systemowej;
- *zdolność **optymalnej implementacji**;
- *zdolność interaktywnej **komunikacji społecznej**;
- *zdolność kroczącej **ewaluacji**;
- *zdolność **zachowania przywództwa i przeprowadzania elastycznej zmiany** w warunkach trudności w utrzymaniu dotychczasowych kierunków i zasad oraz technik działania.

gr.